

**ERZURUMLU ŐEHULİSLAM
SEYYİD FEYZULLAH EFENDİ
SEMPOZYUMU**
(31 EKİM-2 KASIM 2014 ERZURUM)

-TEBLİĞLER-

EDİTÖR
PROFDR. ÖMER KARA

ERZURUM - 2015

Erzurum Kurşunlu (Feyziye) Camii ve Tek Kubbeli Camiler Arasındaki Yeri

Prof.Dr. Haldun ÖZKAN
Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

İç kalenin kuzeybatı eteklerine kurulmuş Osmanlı döneminin bu mümtaz eseri; cami, medrese ve avlunun batısında tuvalet-abdestliklerden oluşan bir külliye olarak inşa edilmiştir. Külliye'nin vakfiyesinde günümüze ulaşmamış dârü'l-kurrâ'dan bahsedilmekte ve medresenin bir hücrelerinde dârü'l-kurrâ' eğitimi ile ilgili şartlar belirtilmektedir.

Külliye'nin tarihini ve bânisini belirten tek bir kitabesi vardır, o da cami giriş kapısı üzerinde, ahşap kapının kilit geçirilecek demirine yerleştirilen metal levha üzerine yazılmış dört satırlık kitabedir¹. Kitabede;

بارك الله خورش	<i>Bâreka'llâhu hoş</i>
مقام سى ذكر الله	<i>Makâm-ı sa'y-i zikru'llâh</i>
دوشدى تاريخ جاي	<i>Düşdi târih cây-i</i>
مبداكاه فيض الله	<i>Mabedgâh-ı Feyzullah</i>
سنه 1112	<i>Sene 1112² (Foto. 1).</i>

Küçük bir külliye şeklinde ele alınan yapılar topluluğu kuzey-güney doğrultusunda eğimli bir arazi üzerine yerleştirilmiştir (Çizim 1-2). Kuzeydeki avludan içeri girildiğinde batıda abdest alma yerleri ve tuvaletler, Erzurum'da orijinal hali ile günümüze ulaşabilen az sayıdaki örnekten biridir. Birkaç basamakla çıkılan ikinci kademe'de cami ve caminin doğusunda medrese odaları bulunmaktadır³.

Cami, 18.80x15.00m. boyutlarında kare planlı ve tek kubbeli olup, Erzurum'daki Osmanlı dönemi camilerinin karakteristik özelliklerini taşıyan bir yapıdır. Caminin

- 1 H. Yurttaş- H. Özkan- Z. Köşklü v.d, *Yolların, Suların ve Sanatın Buluştuğu Şehir Erzurum*, Ankara 2008, s. 48.
- 2 Z. Köşklü "Erzurum Kurşunlu (Fezullah Efendi) Külliyesi" *Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt 7, sayı 38, Erzurum 2007, s.141-159. M. S. Tayşi "Şeyhü'l-İslam Seyyid Fezullah Efendi ve Feyziye Medresesi" *Türk Dünyası Araştırmaları*, 23, İstanbul 1983, s. 63.
- 3 R. H. Ünal, "Erzurum İli Dâhilindeki İslami Devir Anıtları Üzerine Bir İnceleme" *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi*, 6, Erzurum 1974, s.60; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Erzurum Tarihi*, İstanbul 1960, s.226; Tayşi, a.g.m., s. 63.

kuzeyinde üzeri tonozla örtülü, üç gözlü son cemaat yeri bulunmaktadır. Dört taş sütun üzerine oturan ve sivri kemerli olarak düzenlenen son cemaat yerindeki sütun başlıkları mukarnalıdır (Foto. 2).

Düzgün kesme taştan inşa edilen caminin doğu ve batı cephelerinde altta dikdörtgen açıklıklı bir, üstte daha küçük boyutlarda bir olmak üzere pencereler açılırken, güney ve kuzey cephelerinde ise altta dikdörtgen açıklıklı iki pencereye yer verilmiştir. Pencereler dökme demir parmaklıklara sahiptir. Beden duvarlarının üzerinde çatıya geçişte bir sıra silme bulunmaktadır.

Sivri kemerli cami giriş kapısı üç yönden silmelerle çevrelenmiş hafif dışa doğru taşınılıdır. Kavsara kemeri köşelerde zar tipi başlıklı sütuncelerle zarif bir görünüme kavuşturulmuştur. Kemer içinde görülen kitabe yeri boştur. Caminin ahşap kapı kanatları üzerinde bitkisel bezemeli madeni plakalar applike edilmiştir. Kapının kilidi üzerinde yer alan yapım kitabesi maden üzerine işlenmesi ile Erzurum camileri içerisinde tek örnektir. Ayrıca kapı üzerinde içleri yıldız süslemeli üç sıra halinde küçük metal madalyonlar dikkat çekmektedir.

Caminin içerisinde kubbeye geçiş köşelerde tromplarla sağlanmıştır. Altı ahşap sütun tarafından taşınan mahfile çıkış, minareye çıkışta olduğu gibi aynı yoldan olup, pencere içerisinden sağlanmaktadır. Bu uygulama Erzurum camileri için karakteristik bir özelliktir. Sekizgen bir kasnak üzerine oturan kubbe kasnağında yuvarlak kemerli altı küçük pencere vardır.

Mihrap, mukarnas kavsaralı beş kenarlıdır. Dış çerçevesini bezemesiz iki silme belirlemektedir. Mukarnas kavsarada mukarnas yuvaları yivli ve yüzeylidir. Mihrap nişi iki yanda sütuncelerle sınırlandırılmıştır. Sütun başlıkları bezemesizdir (Foto. 3-4).

Mihrabın sağında yer alan minber ahşaptan yapılmış olup özelliksizdir. Caminin içerisinde kubbe, kubbe eteği ve trompların içerisinde sonradan yenilenen kalemişi süslemeler bulunmaktadır. Kubbenin ortasında;

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ

“Kul hüvellâhü ehad. Allâhüssamed. Lem yelid ve lem yüled. Ve lem yekün lehü küfüven ehad” İhlas Süresi (112) yazılıdır⁴.

4 “De ki: “O, Allah’tır, bir tektir. Allah Samed’dir. (Her şey O’na muhtaçtır, o, hiçbir şeye muhtaç değildir). Ondan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu değildir). Hiçbir şey O’na denk ve benzer değildir.”

Kubbe eteğinde ise Esmâ-i Hüsnâ yazılıdır. Güneydoğu trompun alt kısmında
 İlâhî 'abduke'l-âsî etâke
 Mukirran bizzunûbi ve kad de'âke
 Fein tağfir feente ehlun lizâke
 Ve in tetrut femen yerham sivâke
 duası okunmaktadır.

Trompun ortasında;

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مِنْ أَمَنِ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ

“İnnemâ ya'muru mesâcidellâhi men âmene billâhi ve'l-yevmi'l-âhiri ve ekâme”
 Tevbe Sûresi (9), 18” yazılıdır⁵.

Güneybatı trompun alt kısmında;

“Lâ ilâhe illellâhu'l-meliku'l-hakku'l-mubîn Muhammedun Rasûlullâhi sâdiku'l-
 va'di'l-emîn” ibaresiyle Kelime-i Tevhit yazılmıştır.

Trompun ortasında ise;

وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا

“Ve enne'l-mesâcide lillâhi felâ ted'u ma'allâhi ahaden” Cin Sûresi (72), 18
 okunmaktadır⁶.

Kuzeydoğu trompun ortasında;

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا

“İnnâ erselnâke şâhiden ve mubeşşiran ve nezîran” Ahzâb Sûresi (33), 45 yazılıdır⁷.

Kuzeybatı trompun ortasında ise;

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ

“Vemâ erselnâke illâ rahmeten li'l-âlemîn” Enbiya Suresi (21), 107 yazılıdır⁸.

Camide mihrabın üzerinde;

قَوْلٍ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

“Fevelli vecheke şatra'l-mescidi'l-harâmi” Bakara Sûresi (2), 144 okunmaktadır⁹.

5 “Allah'ın meşitlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder. İşte onların doğru yolu bulanlardan olmaları umulur”.

6 “Şüphesiz meşitler, Allah'ındır. O halde, Allah ile birlikte hiç kimseye kulluk etmeyin”.

7 “Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı olarak gönderdik”.

8 “(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik”.

9 “Yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir”.

Ayrıca kemer ortalarında madalyonlar içerisinde Hz. Allah, Hz. Muhammed, Dört Halife ve Hasan, Hüseyin isimleri yazılıdır¹⁰.

Kuzeybatı köşede yer alan minare, kesme taştan kare kaideli ve silindirik gövdelidir. Minareye çıkış girişin sağındaki pencere içerisinden sağlanmaktadır. İki renkli taş işçiliği gösteren minarenin, şerefe altında üç sıra mukarnas dizisine yer verilmiştir.

Avlunun batısında yerleştirilen tuvalet ve abdestliklerin önünde, ortada bir sütunun üzerine oturan iki yuvarlak kemerli bir revak bulunmaktadır. Revakın batı tarafında üç helâ, güney ve batı kesiminde ise çeşme muslukları sıralanmıştır. Çeşme muslukların üzeri beşik tonoz örtülüdür. Tuvalet ve abdestliklere Kırk Çeşme Hamamı sularından 250m.lik mesafeden künklerle su getirilmiştir. Cami ve medresede olduğu gibi düzgün kesme taş işçiliği yansıtmaktadır (Foto. 5-6).

Caminin Restorasyonu

Zaman içerisinde onarım ve değişimler yaşayan Kurşunlu Cami, son olarak 2005–2006 yılında Erzurum Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından onarılmıştır.

Cami ve medrese planda önemli bir değişikliğe uğramamıştır. Külliye mimari elemanların bir bölümünde özgün duruma göre materyal, boyut ve biçime dayalı değişikliklerin yapıldığı ve ayrıca eklentilerin söz konusu olduğu tespit edilmiştir.

Caminin ilk yapıldığı dönemden sonra son cemaat yeri camekânla kapatılmış ve üzeri ahşap çatı ile örtülmüştür. Estetik açıdan camiye zarar veren bu geç dönem eki kaldırılmıştır. Önceki yıllarda son cemaat yerinin üzerini örten geniş saçak kaldırılarak mevcut üst örtüsü yenilenmiştir (Foto. 7). Tonoz olan son cemaat yeri örtüsü ise ahşaptan yalancı kubbelele orijinalinde olmayan bir görünüme kavuşturulmuştur.

Caminin giriş kapısı üzerine sonradan yapılmış olan yağlı boya temizlenerek ahşabın özgün yapısı ortaya çıkarılmıştır (Foto. 8). Caminin taş mihrabı temizlenmiştir.

Orijinal olmayan daha önceki minberin yerine yeni bir minber yapılmıştır.

Caminin ahşap mahfilini taşıyan ayaklar temizlenmiş, tavan ve parmaklık kısımları yenilenmiştir. Caminin kubbesinde çürüyen kurşun kaplamalar yenilenmiş, saçakları genişletilmiştir. Kubbe kasnağında bulunan pencere doğramaları değiştirilmiştir. Caminin içerisinde bozulan ahşap döşeme değiştirilmiştir. Caminin dış cephelerinde ve iç mekânda oluşan çatlaklar giderilmiş, tuvaletlerin kapıları değiştirilmiştir. Avlunun batısında son cemaat yerinin önünde bulunan müstemilat kaldırılmıştır. Caminin giriş cephesinin sağında yer alan ısı merkezi olarak kullanılan mekân tamamen kaldırılmıştır. Caminin batı avlu duvarı yenilenmiş, caminin askıda kalan orijinal taşları da yerine konulmuştur.

10 Z. Köşklü, s. 6.

Restorasyon (onarım) bugünkü kavramsal içeriği ile basit bir tamir etkinliği değil, çeşitli uzmanlık alanlarından yararlanan bilimsel bir disiplindir. Bunun gereği olarak, korunacak bir eserin durumunun incelenmesi, bozulma nedenlerinin araştırılması, tespit edilmesi ve buna göre müdahale yöntemlerinin geliştirilmesi gerekir.

Bugün gelişmiş ülkelerde başarı ile uygulanan koruma etkinliklerinin temeli uluslararası bilgi ve deneyimlere dayanmaktadır. Ülkemizde ise, ne yazık ki bu bilgi ve deneyim yeterince oluşmamış, bazı temel sorunlar hala çözülememiştir. Bu durum çoğu zaman restorasyonların tehlikeli müdahalelere dönüşmesine, özellikle de yapı malzemelerinin büyük ölçüde tahrip edilmesine neden olmaktadır. Bunda ihale yoluyla yapılan onarımların idari açıdan olabildiğince çabuk ve düşük maliyetle gerçekleştirilmesi isteği temel rol oynamakta; bu durum koruma ve onarım projelerinde aranan bilimsel kriterlerin göz ardı edilmesine yol açmaktadır. Her türlü bilimsel bilgi ve deneyimden yoksun yüklenici firmaların bir sanat yapıtı karşısındaki tutumu, eserin tüm tarihi özelliklerini yok edebilmektedir. Tarihi bir binanın onarımını yeni inşaat onarımı ile eşdeğer görmekte; kendinden önce inşa edilmiş bir eserin ortaya koyduğu şartlara sadık kalmak, onları anlamak ve yorumlamak zahmetine katlanmadan, koruma yerine yenilemeyi tercih etmektedir. Yanlış malzeme seçiminde ise, onarımlarda nitelik bakımından uygun olmayan malzemelerin kullanılması söz konusu olmaktadır.

Değerlendirme

Osmanlı külliye mimarisinde 16. yüzyıl sonu 17. yüzyıl başlarından itibaren değişime uğrayan ve daha çok küçük külliyelerin yapılmaya başladığı dönemde yanı sıra klasik külliye anlayışı değişime uğrayarak devam etmiştir. Bu dönemde caminin merkez alındığı külliye anlayışında klasik dönemden farklı olarak simetri anlayışı bozulmuştur¹¹. Kurşunlu Külliyesi de, Klasik dönem sonrasında Erzurum'da inşa edilen külliyelerden biridir.

Mimar Sinan sonrası Anadolu'da tek kubbeli klasik cami üslubunu Erzurum'da yansıtan örneklerden biridir Kurşunlu Camii. Cami, tek kubbeli klasik cami geleneğini devam ettirmekle birlikte bölgesel özelliklerin ağır bastığı bir yapı olarak dikkat çekmektedir. Batılılaşma Dönemi etkileri Erzurum camilerinde küçük ayrıntılar dışında pek hissedilmez. Merkezden uzak, küçük boyutlu ve sade bir görünüm sergileyen 17. ve 18. yüzyıl Erzurum camileri Batılılaşma Dönemi etkilerinden uzak, daha çok geleneksel yapının korunduğu birbirine benzer yapılardır.

Erzurum'da Osmanlı dönemi Tek kubbeli camileri, genelde birbiriyle büyük benzerlikler gösteren, birbirine yakın ölçülerde, kare planlı, üzerleri kubbe ile örtülü camiler olarak karşımıza çıkarlar. Camilerde kubbe sekizgen bir kasnak üzerine otururken, kubbe kasnağının iki ve üç kademeli uygulandığı örnekler de vardır.

11 Z. Köşklü, 17. ve 18. yüzyıl Osmanlı Medreselerinin Tipolojisi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Yayınlanmamış) Doktora Tezi, Erzurum 1999.

Kurşunlu Camiinde kare mekânı örten kubbenin içten köşelerde tromplara oturması Erzurum tek kubbeli camilerinin genel özelliğini oluşturmaktadır. Kubbeğe geçiş genellikle tromplarla sağlanmış, bazı yapılarda pendentif de kullanılmıştır. Camilerin önünde genellikle üç gözlü, üzerleri kubbelerle örtülü son cemaat yeri bulunmaktadır. Az sayıdaki örnekte ise son cemaat yeri beş gözlüdür. Camilerde minareye ve mahfile çıkışın, girişin sağındaki pencere içerisinden sağlanması bölgesel bir özellik olarak tekrar edilmiştir.

Tek kubbeli, önünde üç gözlü son cemaat yeri ile Kurşunlu Camii, Erzurum Gürcükapı Camii (1608), Caferiye Camii (1645), Pervizoğlu Camii (1716), Derviş Ağa Camii (1717), Gümrük Camii (1717-1718), Bakırcı Camii (1720-1721), İbrahim Paşa Camii (1748), Şeyhler Camii (1737-1766) ve Cennetzade Camii (1785-1786) planlarına benzemektedir¹². Kurşunlu Camiinde kubbe sekizgen bir kasnak üzerine oturmaktadır. Tek kubbeli Erzurum camilerinde sekizgen kasnak geleneksel bir uygulamadır¹³ (Foto. 9-10).

Minareye ve mahfile çıkışı sağlayan merdivenlerin girişin sağındaki pencere içerisinden sağlanması da Erzurum camilerinin çoğunda görülen ortak özelliklerden birisidir. Gürcükapı Camii, Pervizoğlu Camii, Derviş Ağa Camii, Gümrük Camii, Bakırcı Camii, İbrahim Paşa Camii, Şeyhler Camii uygulamanın benzer örneklerindedir.

Kurşunlu Camii'nin giriş kapısı düz silmelerle belirlenen dikdörtgen çerçevesi, iki kademeli sivri kemeri, köşe sütunceleri ve sade sütun başlıkları ile Erzurum camileri ile benzer özellikler göstermektedir. Yalnız camiinin yapım kitabesi üzerinde bulunan ahşap giriş kapısı ve üzerindeki madeni levhalar farklı ve özel bir ayrıntı olarak dikkat çekmektedir.

Kurşunlu Camii'nin mihrabı kesme taştan olup, mukarnas kavsaralı sade bir düzenleme gösterir. İç bükey ve dış bükey sade silmeler, mukarnas kavsara, iki yanda sütunceler, sade sütun başlıkları ile genel özellikleri belirlenebilen Erzurum cami mihraplarında Batılılaşma Dönemi etkileri ayrıntılarda hissedilmektedir. Kurşunlu Camii mihrabı bu genel özellikleri yansıtan Boyahane Camii (1620-1621), Ali Paşa Camii (1569-1570), Murat Paşa Camii (1573-1574), Caferiye Camii, Derviş Ağa Camii, Gümrük Camii, mihraplarına benzemektedir; fakat mukarnas kavsaranın dokuz sıra halinde düzenlenmesi ve yuvaların yivlendirilmiş görüntüsü ile ayrılmaktadır (Foto. 11).

12 Z. Köşklü, s.10.; R. H. Ünal, "Erzurum İli Dahilindeki İslami Devir Anıtları Üzerine Bir İnceleme" *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi*, 6, Erzurum 1974, 49-142; R. H. Ünal, "Erzurum (Mimari)" *TDV. İslam Ansiklopedisi*, 11, İstanbul 1995, s. 329-334.

13 H. Karpuz, *Erzurum'da Türk-İslam Yapıları*, Ankara 1976, s.17.

Kurşunlu Camii minaresinin kuzeybatıda kesme taştan malzemesi, kare kaidenin son cemaat yerine doğru taşıntı yapması, silindirik gövde ve şerefe altında mukarnas dizisi Erzurum camilerinden Pervizoğlu Camii, İbrahim Paşa Camii, Şeyhler Camii, Narmanlı Camii minarelerine benzemektedir. Minare ayrıca iki renkli taş işçiliği ile Lala Paşa Camii (1562-1563) minaresini hatırlatmaktadır (Foto. 12).

Erzurum şehir merkezinde inşa edilmiş 45 tarihi cami bulunmaktadır. Bu camilerden 1'i Ulu Cami, 1'i merkezi planlı (Lala Paşa Camii), 14'ü tek kubbeli ve 29'u ahşap desteklidir. Ulu Cami Saltuklu döneminden, diğerleri Osmanlı dönemi eserleridir. Erzurum camilerinden 23'ü üzerinde kitabe bulunmakta olup, tarih ve bânileri hakkında bilgi verilmektedir.

Camilerin giriş kapıları düz silmelerle belirlenen dikdörtgen çerçevesi, sivri kemerli, köşe sütunceleri ve sade sütun başlıkları ile ortak özellikler gösterir. Genellikle kubbe içlerinde kalem işi süslemeler görülmektedir (Foto. 10). Bunların büyük bir kısmı sonradan yenilenmiş olup orijinal değillerdir. Minareler taş ve tuğla olmak üzere iki çeşittir. Minarelerin beden duvarları üzerinden yükselmesi, minareye cami içerisinden ulaşılması, silindirik gövdeli ve tek şerefeli oluşları, şerefe altlarında mukarnas dizisi kullanımı ortak özellikleridir. Minarelerin kısa ve kalın oluşu ise deprem bölgesinde olan camilerin ortak özelliğidir. Mahfiller girişin hemen üst kısmında olup, mahfile çıkış soncemaat yerinden veya duvar arasındadır. Erzurum camilerinde mukarnas kavsaralı taş mihraplar kullanılmıştır (Foto. 11). Cami minberleri ahşaptan olup özelliksizdir. Beden duvarlarında az sayıda açılan pencereler alt seviyede olup, dikdörtgen çerçevelidir. Cami yanında hazire uygulaması birçok Erzurum camisinde görülmektedir. Camilerde duvarlar kalın tutulmuş, düzgün kesme taş ve moloz taş malzeme kullanılmıştır.

KAYNAKÇA

KARPUZ, H., *Erzurum'da Türk-İslam Yapıları*, Ankara, 1976 s.17.

KONYALI, İ.H., *Abideleri ve Kitabeleri ile Erzurum Tarihi*, İstanbul 1960, s. 226.

KÖŞKLÜ, Z., "Erzurum Kurşunlu (Feyzullah Efendi) Külliyesi" *Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt 7, Sayı 38, Erzurum 2007, s.141-159.

TAYŞI, M. S. "Şeyhü'l-İslam Seyyid Feyzullah Efendi ve Feyziyye Medresesi" *Türk Dünyası Araştırmaları*, 23, İstanbul 1983, s. 63.

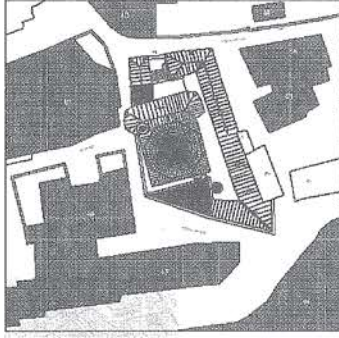
KÖŞKLÜ, Z., 17. ve 18. Yüzyıl Osmanlı Medreselerinin Tipolojisi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Yayınlanmamış) Doktora Tezi, Erzurum 1999.

ÜNAL, R.H., "Erzurum İli Dahilindeki İslami Devir Anıtları Üzerine Bir İnceleme"

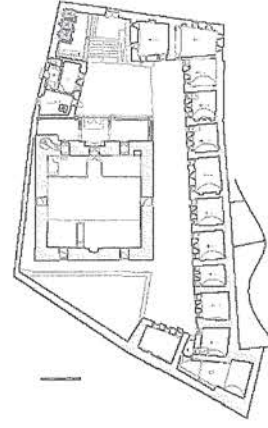
Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi, 6, Erzurum 1974, 49–142.

ÜNAL, R.H. “Erzurum (Mimari)” *TDV. İslam Ansiklopedisi*, 11, İstanbul 1995, 329–334.

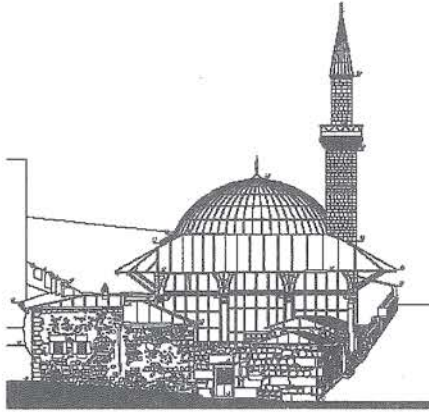
YURTTAŞ, H.- ÖZKAN, H.- KÖŞKLÜ, Z. v.d; *Yolların, Suların ve Sanatın Buluştuğu Şehir Erzurum*, Erzurum 2008.

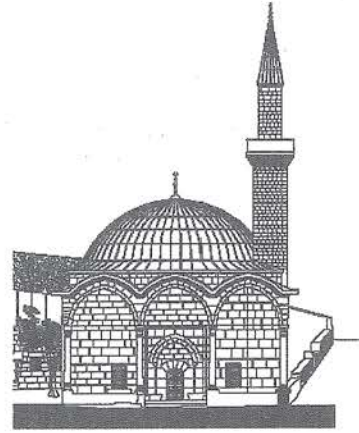
Çizim 1: Kurşunlu Külliyesinin Vaziyet Planı

Çizim 2: Kurşunlu Külliyesi Planı (VGM'den)

Çizim 3: Kurşunlu Camii Giriş Cephesi Rölöve

Çizim 4: Kurşunlu Camii Giriş Cephesi Restorasyon (VGM'den)

Foto. 1 Kurşunlu Camii Kitabesi

Foto. 2 Kurşunlu Camii Soncemaat Yeri

Foto. 3 Kurşunlu Camii

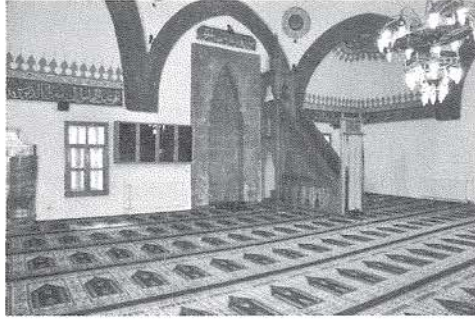

Foto. 4 Kurşunlu Camii Mihrap ve Minberi

Foto. 5 Kurşunlu Camii Tuvaletleri

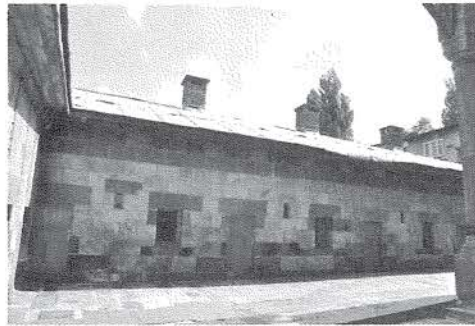

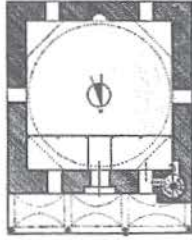
Foto. 6 Kurşunlu Medreseleri

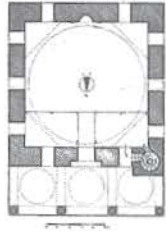
Foto. 7 Restorasyon Görüntüsü

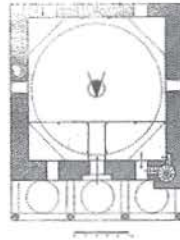
Foto. 8 Cami Kapısının Restorasyonu

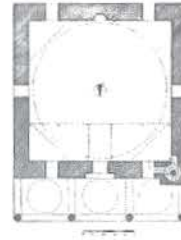
Kurşunlu Camii

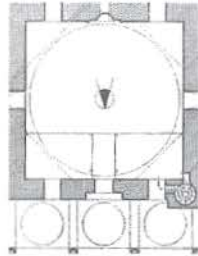
İbrahim Paşa Camii

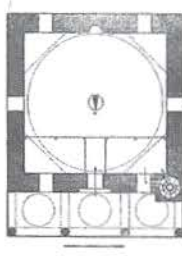
Gümrük Camii

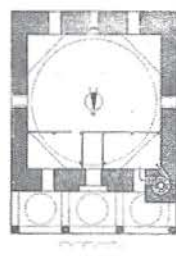
Gürcükapı Camii

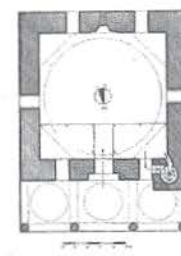
Dervişağa Camii

Cennetzade Camii

Şeyhler Camii

Bakırcı Camii

Foto. 9 Erzurum Osmanlı Döneminde Tek Kubbeli Cami Planları

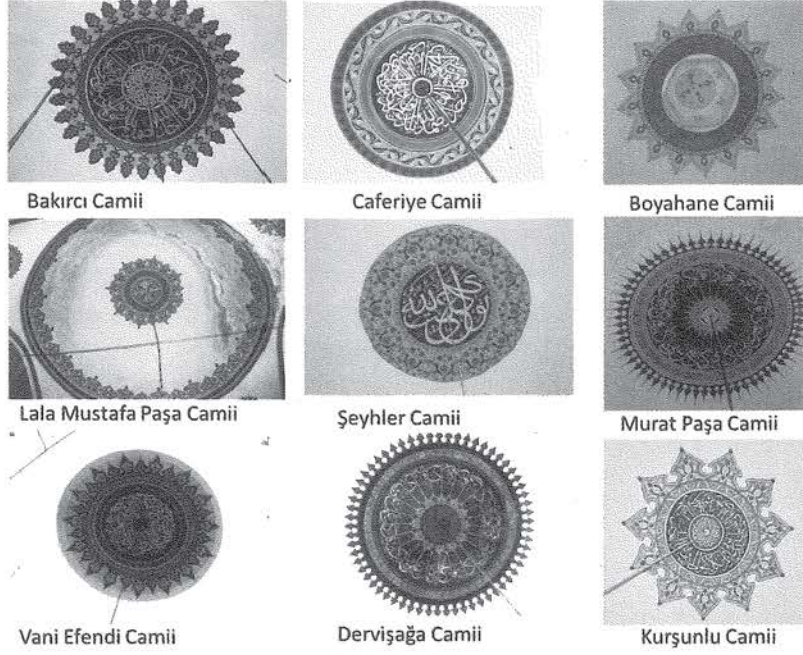

Foto. 10 Erzurum Osmanlı Döneminde Tek Kubbeli Camilerin Kalemişi Süslemeleri

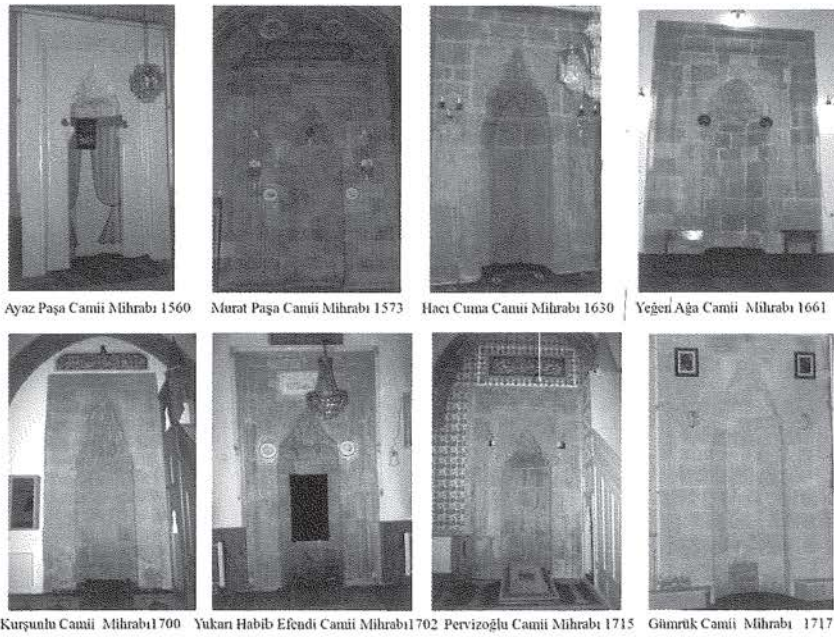

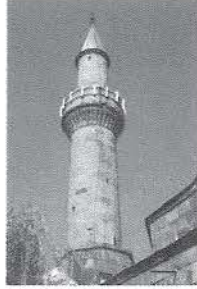
Foto. 11 Erzurum Osmanlı Döneminde Tek Kubbeli Camilerin Mihrapları

Ayaz Paşa Camii

Bakırcı Camii

Şeyhler Camii

Caferiye Camii

Murat Paşa Camii

İbrahim Paşa Camii

Pervizoğlu Camii

Kurşunlu Camii

Foto. 12 Erzurum Osmanlı Döneminde Tek Kubbeli Camilerin Minareleri